

Уляна Кам'янецька
Діана Чернух
(Тернопіль, Україна)

ХТО МИ? ТВОРЦІ ЧИ ЖЕРТВИ ІСТОРІЇ?

Актуальність даного дослідження криється в природі кожного з нас, у цінностях, які ми сповідуємо. Ми прагнемо зрозуміти, для чого живемо, що керує нашими діями та амбіціями. Минуле стає актуальнішим, і це сьогодні з особливою силою розкривають процеси, що проходять у багатьох країнах світу. В Україні національне відродження потребує засвоєння всього того, що зберігається в часі, пробудження сталих цінностей, інваріантного змісту досвіду нації [6: с.83].

Протягом історії людина стикалася з різноманітними випробуваннями, які впливали на неї, змінювали її світогляд. Тому сучасна людина й досі долає силу тяжіння великих випробувань і надій минулого; вириваючись із цієї історичної гравітації, вона відчувається перед майбутнім невпевнено і вразливо. Важливо знайти таку точку опори, яка може дати їй впевненість у майбутньому. На наш погляд, її можна знайти в Українській Хартії Вільної людини, наріжними каменями якої є три думки:

1. Відповідальність за своє життя, а отже, його успіх, добробут і щастя нікому не може бути переданою. Ми самі несемо відповідальність за себе.
2. Мораль і духовні цінності не можуть бути відкладеними на завтра. Вони завжди потрібні сьогодні.
3. Ми будуємо те, що уявляємо, а отже, від глибини, масштабу і творчого хисту нашої уяви залежить наше майбутнє. Людина прагне бути вільною, бо саме свобода надає смислу, гідності і цінності людському життю. Це і є дорога до щастя, до якого ми всі прагнемо. Аби стати вільною, людині не треба проводирів. Це не зробить хтось інший. Це можете зробити лише Ви. [4]

Місце людини розглядалося протягом усієї історії, проте в різні періоди їй відводилася різна роль: від повної незалежності в своїх діях до повної визначеності. Розвиток суспільства та його історія вважаються важливішими, ніж окрема людина, адже вони:

- а) надають простір для самореалізацій великій кількості людей, а не лише окремим індивідам;
- б) зберігають та фіксують досвід попередніх поколінь;
- в) прищеплюють окремим індивідам різноманітні інтереси, що виходять за межі їх суто індивідуальних життєвих потреб;
- г) формують цілі та смисли, які перевершують окремі людські життєві горизонти і приводять до того, що людина бачить своє головне завдання в служінні історії та суспільству.[2: с.334]

Розглядаючи ставлення до людини в різні епохи, можна зрозуміти, як еволюціонували погляди на це питання. В Античності людину розглядали як складову частину Космосу, яка підвладна дії Логосу і Долі, проте все ж були деякі винятки, коли вона могла впливати на своє життя. Протагор вважав людину мірою усіх речей, що стало початком антропологічного повороту в бік висунення людини на більш вагому роль в історії. В Середньовіччі набуває поширення провіденціалізм, відповідно до якого все життя людини визначається провидінням, тобто позалюдською силою, що впливає на життя кожного з нас. У наступні періоди людина поступово відокремлюється від тотального контролю позалюдських сил і їй вже надається більша самостійність її діях, аж до незалежності.

Англійський історик Т. Карлайль був переконаний, що всі події є результатом діяльності окремих осіб – героїв, наділених відповідними якостями і можливостями, завдяки яким вони впливають на подальший розвиток суспільства та держави. Проте інша думка у Б. Брехта, який стверджує, що нещасним є те суспільство, яке потребує героїв. Якщо в суспільстві герой стає нормою, то виникає ситуація, яка спонукає до перетворення інших людей на потенційних жертв. Розкриваючи цю ситуацію С.Кримський наводить думку У.Еко, який у романі «Ім'я троянди» ілюстрував її в повчанні учителя учневі: «Бійся, Адсон,

пророків і тих, хто є схильним віддавати життя за істину. Як правило, вони разом зі своїм життям віддають життя багатьох інших. Іноді – ще до того, як віддати своє життя. А іноді замість того, щоб віддати своє»[5; 59].

У наступні періоди розвитку суспільства людині відводилась роль організаторів політичних партій, виробництв. Марксистки вважали, що особистість лише накладає індивідуальний відбиток на неминучий хід подій, що прискорює або уповільнює плинність історичних процесів, але не може змінити запрограмований хід історії. В історії також були часи, коли людину відсували на задній план, вважаючи, що без народних мас вона ні на що не спроможна. Але, як показує практика, народні маси часто потребують такої людини, яка б змогла їх повести до майбутнього. Яскравим прикладом цього твердження є Ж.. Д'Арк, відома нам, як Орлеанська Діва. Вона очолила французькі війська в боротьбі проти англійців, об'єднавши їх та піднесла їхній бойовий дух, що принесло французам чимало успіхів.

Розглядаючи роль людини в історії варто звернути увагу на чинники, які впливають на нас, причини, які спонукають до дій, обставини, які нас обмежують в них. У діях людини простежується взаємовплив двох взаємопов'язаних факторів, таких, як індивідуальні якості кожного з нас і соціальне середовище. Цей взаємозв'язок виражається в тому, що на певному етапі розвитку суспільства виникає потреба в людині з певним набором якостей, які є необхідними для конкретної ситуації, спроможні її вирішити. Тобто формується своєрідний суспільний запит на людину – лідера, і така особистість з'являється, проте вона не завжди спроможна вирішити назрілі проблеми. Якщо така ситуація трапляється, вона втрачає довіру народу і на її місце приходять інша. Така людина відповідає певним критеріям, висунутим суспільством, сповідує його цінності та традиції і спроможна його змінити. Прикладом такої людини є Ф. Рузвельт, який зумів відновити економіку США, перетворити цю країну на впливову державу на міжнародній арені. Завдяки своїм своєчасним і правильним діям він дав новий поштовх для розвитку країни і закарбував своє ім'я в світовій історії як її творець. У суспільстві простежується тісний взаємозв'язок між лідером і народом, тому для того, щоб народ сприймав особу, як свого лідера, вона повинна виражати його інтереси, намагатися їх реалізувати та відстоювати, вміти шукати вихід в екстремальних ситуаціях. Серед якостей лідера важливе місце відводиться його ораторським вмінням. В такій ситуації на перший план виступає харизматичний лідер, який сприймається народом як посланець богів, здатний вирішити назрілі проблеми. За влучним висловом А. де Сент-Екзюпері «Якщо ти хочеш побудувати корабель, не треба скликати людей, планувати, ділити роботу, діставати інструменти. Треба заразити людей прагненням до нескінченного моря. Тоді вони самі побудують корабель....» [3: с.57].

Віддаючи велику роль суспільству у формуванні особистості, не потрібно забувати і про індивідуальні риси характеру (розумові та моральні) кожного з нас, адже вони також визначають наші вчинки. Зокрема, некомпетентність і самовпевненість І. Сталіна призвели до важких наслідків для СРСР. Проте існування культу особи могло бути тільки при наявності об'єктивних передумов, таких, як відсталість економіки, централізація управління, відсутність міцних демократичних традицій і інші. Отже, характер людини є вагомим фактором суспільного розвитку тільки там, де це дозволяють об'єктивні умови розвитку країни.

На формування людини, її характеру великий вплив має також сім'я, оточення, освіта, релігія, суспільство. Тому важливо, на наш погляд, з дитинства виховувати в неї орієнтири закладені Українською Хартією Вільної Людини, зокрема **бути вільною людиною, активним громадянином, мислити, бути лідером. Ці якості допоможуть кожному з нас стати активними творцями історії.**

Людина не може докорінно змінити хід історичних подій, проте вона своїми вчинками може уповільнити чи прискорити настання певних подій, уникнути небажаних наслідків, вплинути на історію конкретної держави. Вона може своїми діями розпалити війну або знайти інші методи вирішення конфлікту, зменшивши кількість жертв. Також під впливом конкретної ситуації ми можемо змінити напрямок розвитку держави, адже тільки від кожного

з нас залежить наше майбутнє і майбутнє нашої країни. Я.Мудрий проводив розумну зовнішню та внутрішню політику; за його правління Київська Русь досягла найбільшого розвитку, він уклав з багатьма європейськими монархіями дипломатичні відносини, заручившись їх допомогою у разі потреби. Вчинки людей можуть нести і негативний характер. Зокрема, зрада одного може привести до програшу у війні, і до загибелі багатьох.

На людину у прийнятті того чи іншого рішення впливають й стресові фактори, пов'язанні з ситуацією, терміновістю прийняття рішень. Дослідники вказують, що в стресових ситуаціях людина швидше і правильніше приймає рішення. В екстремальних ситуаціях, що пов'язані з революційними змінами, різко зростає роль особистостей, індивідуальностей, краще проявляється їхні особисті якості. Під час таких подій часто з'являються визначні імена в історії, які стають народними героями.

Отже, проведений нами аналіз дозволяє зробити висновок, що людина є творцем історії, проте вона обмежена обставинами природного і соціального характеру. Її роль в історії залежить від багатьох факторів: від неї самої, історичної ситуації, історичних законів, випадковостей або від усього відразу.

Література:

1. Карлайль Т. 1994. Тепер і раніше. Герої і героїчне в історії. / Т. Карлейль. – М, 1994. – 380 с.
2. Петрушенко В. Л. Філософія / В.Л. Петрушенко. – Львів: Магнолія плюс, 2006. – 243 с.
3. Де Сент – Екзюпері А. Маленький принц / Антуан де Сент – Екзюпері. – Харків: Фоліо, 2017. – 130 с.
4. Українська Хартія Вільної Людини [електронний ресурс].- Режим доступу: <http://1-12.org.ua/ukrajinska-khartija-vilnoji-liudyny>
5. Кримський С. Б. Ранкові роздуми / С. Б. Кримський – Київ: Майстерня Білецьких, 2009. – С. 114.

Ярослав Крохмальний
(Тернопіль, Україна)

СТАН ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ПОСТРЕВОЛЮЦІЙНІЙ УКРАЇНІ

Намагаючись осмислити Революцію Гідності досить часто лунає теза про те, що вона стала переломним моментом у історії України та ознаменувала своїм завершенням початок реальної незалежності. Не менш поширеною є й теза про «перезавантаження свідомості» українського суспільства внаслідок революційних змін та подальших кризових явищ (таких як анексія Кримського півострова, «Російська весна» у південно-східних областях та військовий конфлікт на Донбасі), яка виразилась у високу рівні громадської активності, підйомі волонтерського руху, підвищенням довіри до громадських організацій та їх діячів і активізацією процесів оформлення громадянського суспільства в цілому.

Ці тези часто лунають в інформаційному просторі, проте майже завжди вони не опираються на реальні факти чи статистичні дані. Таким чином виникає необхідність в чіткому розумінні процесу розвитку громадянського суспільства, та його співвідношення із системою цінностей, задекларованою в Українській Хартії вільної людини.

Метою дослідження даної теми є висвітлення реального рівня розвитку громадянського суспільства у постреволюційній Україні. В контексті тематичного напрямку конференції, актуальність даної теми виявляється у тісному взаємозв'язку системи цінностей Української Хартії вільної людини з ідеалами громадянського суспільства та їх причинно-наслідкова взаємообумовленість.

Згідно одного із визначень поняття «громадянське суспільство» – це сукупність усіх громадян, їх вільних об'єднань та асоціацій, пов'язаних суспільними відносинами, яким властивий високий рівень суспільної свідомості та політичної культури, які перебувають поза